

ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 2.

Vydáno v září 1893.

Ročník I.

Zákonitá ochrana starožitností a památek českých.

(Dokončení.)

U nás obmezila se činnost zákonodárná pouze na několik dvorských dekretův a nařízení, jež většinou upadla v zapomenutí, nebo se neosvědčují, protože není orgánů, které by ochranu památek důrazně prováděly.

Zvláště sluší uvést: dvorské dekry ze dne 5. března 1812, 30. července 1828 a 14. srpna 1846, jimiž se ukládá zemským správám, aby věnovaly pozornost nálezům starožitností za příčinou obohacování c. k. kabinetův antik a mincí ve Vídni.

Dekretem dvor. kanceláře ze dne 20. prosince 1818 přísně zakázán vývoz památek uměleckých a starožitných a uloženo na přestupky nařízení toho trest konfiskace předmětů, po případě pokuta částkou dvojnásobné ceny starožitností.

Dvorský dekret ze dne 15. června 1846 týká se vlastnictví nálezův a oznamování nalezených předmětů příslušným úřadům a korporacím.

Výnosem c. k. ministerstva obchodu ze dne 31. prosince 1850 zřízena ústřední komise pro výzkum a zachovávání památek stavitelských; a výnosem ze dne 24. června 1853 upravena působnost konservátorů.

Výnosem c. k. ministerstva osvěty a vyučování ze dne 21. července r. 1873 zreorganisována ústřední komise a činnost její rozšířena na památky umělecké a historické.

Vedle toho jsou různá prováděcí nařízení a instrukce vydané dříve ministerstvem obchodu a nyní ministerstvem vyučování.

Zákaz vývozu starožitností ze dne 28. prosince 1818 uveden sice v normativích c. k. centrální komise jako nařízení dosud platné, není však známo, bylo-li dekretu toho kdy šetřeno.

Ústřední komise nemá dosti vlivu a prostředků, by mohla sbírání a ochranu památek náležitě organisovati.

To výslovně doznal na př. člen a konservator její c. k. vládní rada dr. A. Ilg, ředitel II. oddělení c. k. dvorních sbírek uměleckých v úvaze o nesprávné restauraci kostela sv.-michalského ve Vídni r. 1890.

Komise ta nemůže také vyhověti různým potřebám v jednotlivých zemích, opírajíc se jen o dobrovolné konservatory, kteří vykonávají úřad svůj z ochoty a bezplatně v obvodech příliš velikých, pokud dovoluji soukromé poměry jejich a nedostatek rázné a rychlé podpory u politických úřadů. Ostatně mají jak komise, tak i konservatoři dle §§. 11. a 8. statutu býti v přátelském styku se všemi spřízněnými zemskými a místními korporacemi, přičiňovati se o zřizování jejich a spolupůsobiti v nich ku vzájemné podpoře.

V petici spolku architektův a inženýrův doporučuje se :

1. Zřízení zemského sboru k vyhledávání a zachovávání památek dle návrhu poslance K. Adámka.
 2. Spolupůsobení okresův a obcí v té příčině.
 3. Zřízení **placených** zemských konservatorů jako výkonných orgánů zemského sboru.
 4. Založení inventáře všech uměleckých a historických památek za příčinou evidence, jako se stalo na př. v státech Durynských v Německu, a k tomu účelu, aby cennějším předmětům propůjčen byl jako ve Francii ráz veřejné důležitosti (*caractère d'utilité publique*) a tím i ochrana veřejná.
 5. Uvedení musea království Českého v těsnou souvislost se zemským sborem, aby bylo sbírkou předmětů takto snesených.
 6. Nadání sboru i musea plnou mocí a prostředky hmotnými, zvláště k nakupování předmětů (jako v Dánsku).
 7. Systemisování sbírek a služby v museu království Českého, aby se ústav ten stal souborem umělecké a kulturní práce v Čechách, jako na př. germánské museum norimberské pro celé Německo, mnichovské národní museum pro Bavorsko a j.
 8. Souvislost krajinských, městských a spolkových museí s museem zemským za příčinou výměny a doplňování sbírek, soustavného vědeckého spořádání a užívání jejich, na př. dle vzoru příslušného zákona dánského.
 9. Zamezení zkázy památek ukládáním trestů na základě policejní moci obecní.
 10. Zabránění vývozu památek do ciziny, kontrola vývozu do jiných zemí rakouských a získání jejich pro musea zdejší.
 11. Opatření příslušných zákonů říšských k ochraně památek, jako vydán v Uhrách roku 1881 zákon, jenž přemohl různé nesnáze plynoucí z práva soukromého, patronátního a pravidel tržby.
- V zákonech cizích (švédském, italském, řeckém, francouzském) podřízena soukromá práva ještě více prospěchu veřejnému.
- K žádosti zemského výboru sdělilo c. a k. společné ministerstvo říšských financí ve Vídni opis nařízení, které vydala bosensko-hercegovská správa na základě Nejvyšší resoluce ze dne 22. května 1892

v příčině zachování památek a jednání se starožitnostmi a s předměty důležitými historicky nebo kulturně historicky v Bosně a Hercegovině. Dle nařízení toho jsou veškeré předměty takové, také jsou-li majetkem soukromým, pod dozorem zemské vlády, zakazuje se a trestá jich odstranění, změna i přenesení, leč by politický úřad k tomu byl svolil z příčin důležitých. Vývoz jejich jest zakázán; jde-li o prodej v zemi, má vláda zemská právo předkupní, nálezy jejich musí se oznámiti vládě s udáním ceny kupní a nálezci mohou býti odměňováni penězi. Politické úřady mají přestupky nařízení toho trestati pokutami od 5 do 500 zl. a pečovati o ochranu památek a o pátrání po nich.

Vzhledem k zásadné důležitosti tohoto nařízení připojuje se v plném znění jako příloha B.

Otázka ochrany starožitností a památek je velmi nalehavou, jednáno o ní již častěji na sl. sněmu i ve veřejnosti a stává se nalehavější zvláště nyní, kdy po krajinách českých se rozšířil velmi horlivý ruch sběratelský za příčinou národopisné výstavy, která se má pořádati r. 1894. a k níž slavný sněm slíbil v zásadě podporu. Docházejí stále zprávy, že četní překupníci, upozornění tímto ruchem na různé památky, po nich pátrají a je kupují, protože otázka právní ochrany jejich není u nás dosud upravena.

Ale otázka tato, zvláště pak vytčení zásad v příčině organisace sbírání památek těch, provádění právní ochrany jejich, zřizování a spojení muzeí vyžaduje všestranné součinnosti činitelů k tomu povolaných.

Podrobné návrhy podané Společností přátel starožitností došly právě před samým zahájením slavného sněmu, tak že zemský výbor nemohl již svolati poradní schůzi znalců, která by o jednotlivostech tu navržených dobré zdání své podala.

Zemský výbor měl za to, že je v té příčině potřebí, aby na základě podrobných návrhů jemu podaných nyní také jednal s Českou Akademií, která dle § 2. e) stanov má „chrániti dávnověkých památek země, jejich dějin, literatury a umění v ten způsob, že usilovati budou tříditi její o jich objevování, prozkoumání a ocenění, uveřejňovati vědomosti nabyté o nich a zasazovati se na místech příslušných o jejich zachování.“

Dle § 18. jed. ř. Č. A. jednání stran ochrany dávnověkých památek země, jejich dějin, literatury a umění (§ 2. lit. e stanov), přikáže se zvláštní stálé komisi, k tomu konci zřízené (§ 50. j. ř.).

Dle § 50. j. ř. usnese se o organisaci a působnosti této komise valné shromáždění vyslechnouc návrhy tříd.

Vzhledem k tomu požádal zemský výbor Českou Akademii, aby zřídila dle § 2. e) stanov a § 18. a 50. jed. ř. stálou komisi pro ochranu památek a starožitností a aby podala své dobré zdání o navrženém základním programu enkety pro zřízení zemského sboru konservatorského.

Na základě tohoto dobrého zdání učiní pak zemský výbor další opatření, po případě podá slavnému sněmu příslušné návrhy.

Pokud jde o zvláštní organizaci při sbírání archívalií, bude slavnému sněmu podána svým časem zvláštní zpráva.

Vzhledem k naléhavosti právní ochrany památek zemský výbor prozatím navrhuje slavnému sněmu pouze resoluce, jimiž se c. k. vláda vyzývá, aby v té příčině učinila potřebná opatření, pokud spadají v obor zákonodárství říšského nebo v obor moci výkonné.

První resoluce směřuje k tomu, aby živnostenská koupě i prodej památek a starožitností byly vázány na koncesi a aby dozor na ně byl ztřeštěn podobně, jako se má s dozorem na vetešníky.

Resoluci této bude vláda moci tím spíše vyhověti, ježto bude se nyní při stálé enketě v příčině opravy řádu živnostenského jednati o to, aby seznam živností koncessních byl upraven.

Také druhá resoluce v příčině zákazu vývozu památek nebude poskytovatí značnějších obtíží vzhledem k tomu, že v dobách posledních vydány podobné zákazy v Uhrách, v Bosně a Hercegovině a ve většině států evropských, a jedná se tu vlastně jen o to, obnoviti nebo ztřeštití dřívější zákazy, jež vyšly z užívání.

Na základě tohoto vyličení věci klade si zemský výbor za čest, navrhnouti:

Slavný sněme račiz se usnísti:

I. C. k. vláda se vyzývá, by vzhledem k nutnosti brzké právní ochrany památek kulturně a umělecko-historických a starožitností učinila živnostenskou koupi i prodej památek kulturně a umělecko-historických a starožitností závislými na propůjčení koncesse a ustanovila podmínky, za nichž lze koncesi tu udělití, zvláště aby dotčným živnostníkům uložila, že musí vésti knihy o tom, které předměty podobné při provozování živnosti své, od koho a kdy nabyli, nebo komu je dále prodali; konečně aby ztřeštěn byl vzhledem k bezpečnosti majetku a z jiných příčin veřejných dozor policejní na veškerý prodej a koupi takových předmětů, zvláště pak, aby byla každá pokoutně provozovaná živnost podobná přísně stíhána.

II. C. k. vláda se vyzývá, by vzhledem k naléhavosti této otázky učinila s urychlením opatření v příčině zákazu památek kulturně a umělecko-historických a starožitností do ciziny a v příčině právní ochrany jejich podobně, jako se již stalo v jiných zemích a státech.

V příčině formální navrhuje se, by tato zpráva byla přikázána komisi rozpočtové k předběžné poradě a k podání návrhu.

Z výboru zemského království Českého.

V Praze, dne 5. dubna 1893.

Nejvyšší maršálek zemský:

Dr. Kvíčala m. p.

Lobkowicz m. p.

(Příloha A.)

N á v r h**základního programu ankety pro zřízení zemského sboru
konservatorského**

(předložený Společností přátel starožitností v Praze).

A. Vzhledem ke směrům moderní doby sluší dojista autonomním orgánům pečovat o to, aby kulturní památky tvořící veliké poklady země, nejen se neničily, a pokud to jsou předměty movité, z vlasti se nevyvážely, leč aby vůbec pokud možná uschovávaly se jako majetek veřejný, tedy s odpovědností vší veřejnosti. Neboť jsou-li předměty podobné majetkem soukromým, i kdyby náležely sebe většímu vlastimilu, nikdo přece neručí za to, že jednou nedostanou se do ciziny, a země bude o ně chudší. Máme toho s dostatek smutných dokladův.

B. Leč doba naše také žádá, abychom nevšímalí si pouze starých památek kulturních, nýbrž všeho, co i nynější dobu po stránce kulturní vyznačuje, a o to péči měli, by pozdější věkové právě tak těžce nemusili sbírat památky naší souvěké vzdělanosti, jako my sbíráme po svých předcích. Proto sluší organisovati po vší vlasti akci, aby soustavně pátráno bylo po všem, co vlastivědě slouží, aby totéž bylo ve veřejných sbírkách uschováno a zachráněno budoucím věkům.

C. Předměty, které tu zvláště vytknouti jest, aby byly vyhledány a zachovány, a pokud to jsou předměty movité, aby byly získány pro veřejné sbírky, jsou:

I. Nepohyblivé památky:

1. Pohanské mohyly a pohřebiště s jejich obsahem (hlavně kostrami a lebkami, popelnicemi atd.), pak náspy, kamenné po případe spečené valy atd.

2. Díla středověkého stavitelství (budovy románské, gotické, renesanční, barokové, tedy: hrady a zámky, chrámy, kaple, středověké domy, městské brány, radnice, věže, hradby a zdi, mosty, studny).

3. Příslušenství takových staveb, jako nástěnné malby, sochy, výzdoba, kamenické i řezbářské nápisy a značky.

II. Pohyblivé památky:

1. Památky pohanského pravěku kamenné, hliněné, kovové, kostěné, skleněné, zvláště bůžky, zbraně, nářadí, šperky; nádoby, jakož i kostry.

2. Památky pozdějšího výtvarného umění církevního, jako: sošky, středověké náhrobní kameny, kříže (zvláště t. zv. cyrillo-methodějské č. báby), křtitelnice, náčiní kostelní, řezby, roucha kostelní a pod., lijecké práce a kovové, na př. zvony, pak zámky, klíče, kované kříže, mříže, kroupenky atd., dále kaditelnice, oltáříky, škapulíře, krucifixy atd.

3. Světské výrobky téhož umění: hodiny, stroje hodinové, skřínky, svícny, kahance a pod.

4. Výrobky umění malířského, obrazy a kresby všeho druhu, jako: nástěnné malby, obrazy tabulové, malby na skle, podobizny a obrazy starých krojů a částí jejich, zvláště též kresbami, dřevoryty, ocelorytinami a mědorytinami a miniaturami zdobené knihy, breviáře, kancionály, antifonáře atd.

5. Staré medaile, mince, znaky, erby, pečeti a pečetidla, kadluby, stance, odznaky, rytiny, staré tisky, zvláště prvotisky, tisky, které se již zřídka nalézají (starší ročníky novin).

6. Zbroj a zbraně, oděnění, válečné nářadí všech věků.

7. Starožitné kuchyňské nářadí a náčiní, křesadla, staré váhy, míry, talíře, džbány, slánky, rendlíky, misky, hrnce, sklenice, korbely, pak kamna, kachle atd.

8. Hospodářské náčiní (ruchadla, pluh, koňské náčiní).

9. Domácí nářadí, nábytek.

10. Vyšívání, kroje vyšlé již z užívání, šperky, dýmky, hole.

11. Nástroje hudební.

12. Věci cechovní (pokladny, odznaky, praporce).

13. Listiny z obecních, zámeckých i chrámových archivů, knihy kutovní a listiny horních archivů, matriky, urbáře, starší listiny právní (výsady, samosprávné listiny, politické, soudní, finanční, živnostenské, náboženské, knihy gruntovní, knihy cechů a bratrstev) všechny mapy, plány atd.

14. Všecky památky, kdež živel umělecký se objevuje.

15. Všecky památky osvětlující poměry veřejné, veřejných zřízení (na př. školství) nebo i typické pro vnitřní poměry rodinné.

Dodatek: Dobře je pořizovati: opisy špatně zachovaných nebo vzácných listin, modely starožitností, jež snadno mohou podlehnouti zkáze (na př. staré stavby) nebo fotografie všeho památného.

D. Tyto a podobné předměty nalézáme často v pohanských pohřebištích, v kulturních jamách, v pravěkých pecích železných; nápadně černá pole chovají v lůně svém starožitnosti, i v hliništích, v cihelnách, v lomech je nalézáme. Však i při stavbách ať pozemních, ať vodních, při stavění silnic a železnic, mostů, při regulaci řek, při bagrování, zvláště při přestavbě starých budov, mnoho a mnoho památného často se najde. Leč i při orání, při překopávání zahrad, vinic a pod., při kácení lesů, při pracích melioračních mimo nadání přijde se na vzácné památky starých dob. V příkopech, jako v sklepeních hradů i panských a městských domů, ve věžích, v jejich báních, v kryptách, v starých šachtách, v archivech, a jinde a jinde: ovšem a více se dá očekávati.

E. Proto sluší upozorniti všechny osoby a jmenovitě inteligenci, kteří se podobných prací účastní, aby bedlivý pozor měli, by se nic neztratilo a ztrátou aby památka naší minulosti žádná netrpěla újmy. Tak zejména sluší upozorniti naše kněžstvo a požádati je, aby nejen samo péči mělo o zachování všech památek, leč aby i všemu při chrámech a úřadech církevních zaměstnanému personálu na paměť to uvedlo. Úřady i korporace, úřady stavební, stavební podnikatelství, úřady hospodářské (zvláště na panstvích), úřady na drahách a jiné

mohou naříditi svému dělnictvu, by pozor mělo na podobné předměty a zachovalo je.

Učitelstvo poučováním i pouhých dítek školních může mnoho prospěti. Však i všechny úřady a korporace by měly o to pečovati a žurnalistika na to občas upozorniti.

F. Avšak kromě zachování uvedených starožitností je třeba pomýšleti na akci již výše uvedenou, aby soustavně nejen starožitnosti se zachovávaly, ale aby i do veřejných sbírek pokud možná se dostaly, a dále aby veškeren material pro naši kulturní historii a vlastivědu byl sbírán. K tomu cíli by se doporučovalo:

1. Aby v každém soudním okrese malé museum bylo zřízeno.

Péči o zřízení tohoto musea měl by jednak okresní výbor, jednak zastupitelstvo obce, v níž by museum se založilo. Však korporace tyto mohly by se postarati i o to, aby se ustavil, kde ho ještě není, zvláštní musejní spolek, který by měl hlavně starost o udržování okresního musea ovšem za jejich pomoci hmotné i mravní.

Jak složeno má býti kuratorium musejní, o to dohodnouti se mohou okresní výbor se zmíněným zastupitelstvem obecním a po případě musejním spolkem. Ale nutně se žádá, aby v kuratoriu zasedal vždy zástupce okresního výboru, zástupce uvedené obce, zástupce duchovenstva z okresu, zástupce učitelstva z okresu, kustos musejní, po případě zástupce musejního spolku. Mimo to v každém kuratoriu musejním má zástupce zemského sboru konservatorského virilní hlas.

Kustodové okresních museí jsou voleni kuratorem, ale dodatečně stvrditi je musí ústřední zemský sbor konservatorský (každý rok).

Povinnosti okresního kuratoria jsou:

a) pátrati po všech památkách, o které jde. K tomu cíli může zříditi širší sbor nebo přenést činnost na uvedený musejní spolek, ale zodpovědnost má kuratorium;

b) získati co možné museu a toto zříditi dle norem v dodatku ustanovených;

c) vésti seznam všech památek, o které jde (dle norem právě uvedených);

d) referovati v pravidelných lhůtách 3 měsícův ústřednímu zemskému sboru konservatorskému;

e) pořádati přednášky odborné (aspoň každého půl roku).

Také se doporučují přednášky v seminářích, v paedagogiích a podobných ústavech.

2. Z nařízení zemského výboru vedeny buďtež pamětní knihy, ať již v každé obci nebo v každé farnosti, nebo aspoň v soudním okrese. Okresní výbor mějž povinnost, bdíti nad tím, aby se vedly, a postarejž se o vhodnou osobu k jejich vedení. Zemský sbor však musí vydati naučení, jak vésti se mají, aby snad se do nich nepsaly světové události, odjinud lépe povědomé, nýbrž události místní a ovšem pro okres charakteristické. Revisi jich má opět kustos okresního musea.

3. Budiž v každé obci starosta povinen, a budiž o to požádáno i kněžstvo i učitelstvo, aby na zřeteli měli všechny pamětihodnosti do musea se hodící.

4. Výroční zprávy at vydávají se ze všech okresů celého království od zemského sboru.

G. Mimo okresní sbory (kuratoria) zříditi sluší zemský sbor konservatorský, v němž by zasedali:

1. referent zemského výboru jako předseda a ještě jeden člen zemského výboru,

2. technický úředník zemského výboru,

3. zástupci zemské školní rady,

4. zástupci professorů pražských škol pro architekturu a umění,

5. zástupce České Akademie,

6. zástupce Společnosti přátel starožitností českých v Praze,

7. zástupce archaeologického sboru musea království Českého,

8. zástupce křesťanské akademie v Praze,

9. zástupce výboru pro pořádání národopisné výstavy v Praze,

10. po případě zástupce také jiných korporací a spolků, jichž účelem jest ochrana a sbírání památek kulturně a umělecko-historických a umělecko-průmyslových,

11. vynikající archaeologové a umělci, jež zemský výbor povolá,

12. placení 3 zemští kustoďové.

Sbor tento musí se sejíti každých 6 měsíců (svolává jej předseda).

Povinnosti zemského sboru jsou: vésti celou organizaci k zachování památek, míti v evidenci celý stav a činnost v této příčině a starati se o další rozvoj, udávati v té příčině směr zemským kustoďům. Vydávati sloučené výroční zprávy ze všech okresních i z jiných museí.

Právo téhož sboru jest činiti návrhy v příčině obnosu zemské subvence jednotlivým museím.

H. Placení kustoďové buďtež stáli královští zemští úředníci, kteří nezaujímají žádného jiného veřejného úřadu. Jejich povinností jest dozor míti na všechna veřejná musea v království, objížděti a revidovati je, a přehlížeti činnost k zachování památek, starati se o všechny žádoucí nápravy, přednáseti a organisovati přednášky poučné o zachovávání a sbírání uvedených památek a revidovati pamětní knihy. Zvláště jejich povinností jest míti přehled, co v kterém museu se nalézá, starati se o žádoucí výměny tak, aby v žádném nebylo nic zbytečného, co by vlastně jinam náleželo, jmenovitě do musea zemského. Občas se postarají o společnou výstavku krajinskou několika okresních a po případě jiných museí a sbírek a sjezdy krajinské. — Prostřednictvím zemského sboru konservatorského navrhuji zemskému výboru, co by se zvláště zakoupiti nebo poříditi mělo pro zemské museum. Jim připadá též redakce společných zpráv musejních a tazatele. Zemským autonomním úřadům mohou dávati návrhy, aby osobnosti v zemských, okresních, obecních úřadech stojící a v pracích, o které právě jde, vynikající, po případě byly přeloženy na místo, kde by jich bylo třeba.

Dr. Em. Kovář,
jednatel.

Jan Zeyer,
předseda.

Vlašský dvůr na Horách Kutných.

Napsal *Antonín Materka.*

Staroslavné Hory Kutny, světoznámé druhdy svým bohatstvím dolů stříbrných, zachovaly přes všechny pohromy, jež je stihaly, z doby slávy své celou řadu vzácných památek, ze kterých nejstarším a znamenitým pomníkem jest Vlašský Dvůr, kdysi královské sídlo, jehož každý kámen svěcen jest historií. *)

K budově této pojí se veliké události dějinné, politické i kulturní, jež týkají se nejen města samého ale i celé vlasti naší.

Za Václava II. těšily se Hory netušenému rozkvětu. Král, jehož hlavním důchodem byly požitky z dolů zdejších, vydal tu „Horníkům“ r. 1300. vlastní právo horní („aby Horníci jeho v lásce užívali“) a vystavěl si zde nad příkrou strání u potoka Vrchlice hrad opevněný, ve kterém často sídlíval.

Témuž panovníku přísluší, jak známo, zásluha, že minci českou spořádal, povolav k tomu Vlasy z města Florencie, kteří v přízemních místnostech této budovy, řečených „lůny minciřské“, počali raziti ze stříbra pověstné „pražské groše“, které byly základem měny v Čechách ještě dlouho potom. Od Vlasků, k dílu tomu povolaných, nazván jest hrádek tento Vlašský dvůr, kterýžto název se zachoval až podnes.

Tehdejší bohatství zdejších hor vábilo do města nejen lid havěřský ale i množství nákladníků, z nichž mnozí znamenitě zbohatli. Zvláště pověstnou stala se rodina Ruthardovců. Ale nejen mamonu žádostivé občany i sousední panovníky lákalo stříbro Horské.

Albrecht I., král německý, předstíraje různá práva vymyšlená, žádal na Václava II., aby jemu buď doly kutnohorské na 6 let popustil aneb 80.000 hřiven dal náhradou. Aby pak německé hrabivosti dal důrazu, přitřhl roku 1304. k městu i obléhal je. Avšak stateční páni čeští Jindřich z Lípy a Jan ze Stráže hájili Hor tak obezřetně, že nepřítel ničeho nepořídil; a když pomocné vojsko české se blížilo, rychle se dal na útěk.

Po vymření Přemyslovců za slabé vlády Jindřicha Korutanského přitáhlo r. 1307. vojsko Albrechtovo před Hory podruhé, těch však opět statečně jest uhájeno proti vetřelci.

Jan Lucemburský, dobýváje království sobě nabídnutého, přitřhl ku branám Horským, město však se jemu nevzdalo a čekalo, až jak nový panovník v Praze pořídí.

Stříbro kutnohorské bylo v potomních dobách často přčinou, že Jan Lucemburský nejednou zavítal na Vlašský dvůr, žádaje od pánů i měšťanů peněz a vojska na dobrodružné výpravy své.

*) Štědrostí p. auktora tohoto článku umožněno bylo provoditi text třemi mistrnými, dosud nikde neuveřejněnými kresbami † řiditele J. Zacha. Za tento projev vzácné přízně vzdáváme srdečný dík!

Karel IV., jenž otcovskou péčí svou blažil naši vlast, byl i Horám zvláštním příznivcem; privilegia, jichž Horníci nabyli, byla od něho potvrzena a novými rozšířena, tak že město stalo se po Praze prvním v království a počalo se zdobiti nádhernými stavbami. Také Václav IV. rád na Horách přebýval ve Vlašském dvoře a při sporech, jež mezi ním a ošemetným bratrem jeho Sigmundem často povstávaly, byli Horníci neposlední.

Léta 1400., když se jednalo mezi Václavem IV. a Sigmundem o pokoření nepřátel králových, chtěl Sigmund veškeru vládu v Čechách na se strhnouti. To rozčililo Václava, meškajícího právě na Horách tak, že bez meškání vyjel z města. Když pak ho dal Sigmund zrádně zatknouti, neopustili Horníci nešťastného krále, načež Sigmund chtěl se zmocniti pokladů bratrových, uložených na Vlašském dvoře, dorážel krutě na město, a svedeny jsou tu též r. 1402. kruté boje před branami městskými.

V boji tom podlehli Horníci přesile, vítězný Sigmund vtáhl do města a zmocnil se klenotů bratrových, chovaných na Vlašském dvoře, s těmi i vzácné koruny domácí. Lid jeho páchal i v okolí mnohé ukrutnosti a vzbudil tak nenávisť českého národa.

Když pak Václav v listopadu r. 1403. z vězení byl vyproštěn, vrátil se zase ku svým věrným do Hor na Vlašský dvůr, a město zbaveno jest útisků.

Počátkem r. 1409. usídlil se Václav IV. zase s dvorem svým na Horách, kamž přišlo za ním slavné poselství krále francouzského a university pražské vyjednávat o zamezení rozkolu, jenž vznikl v církvi pro dvojici papežskou.

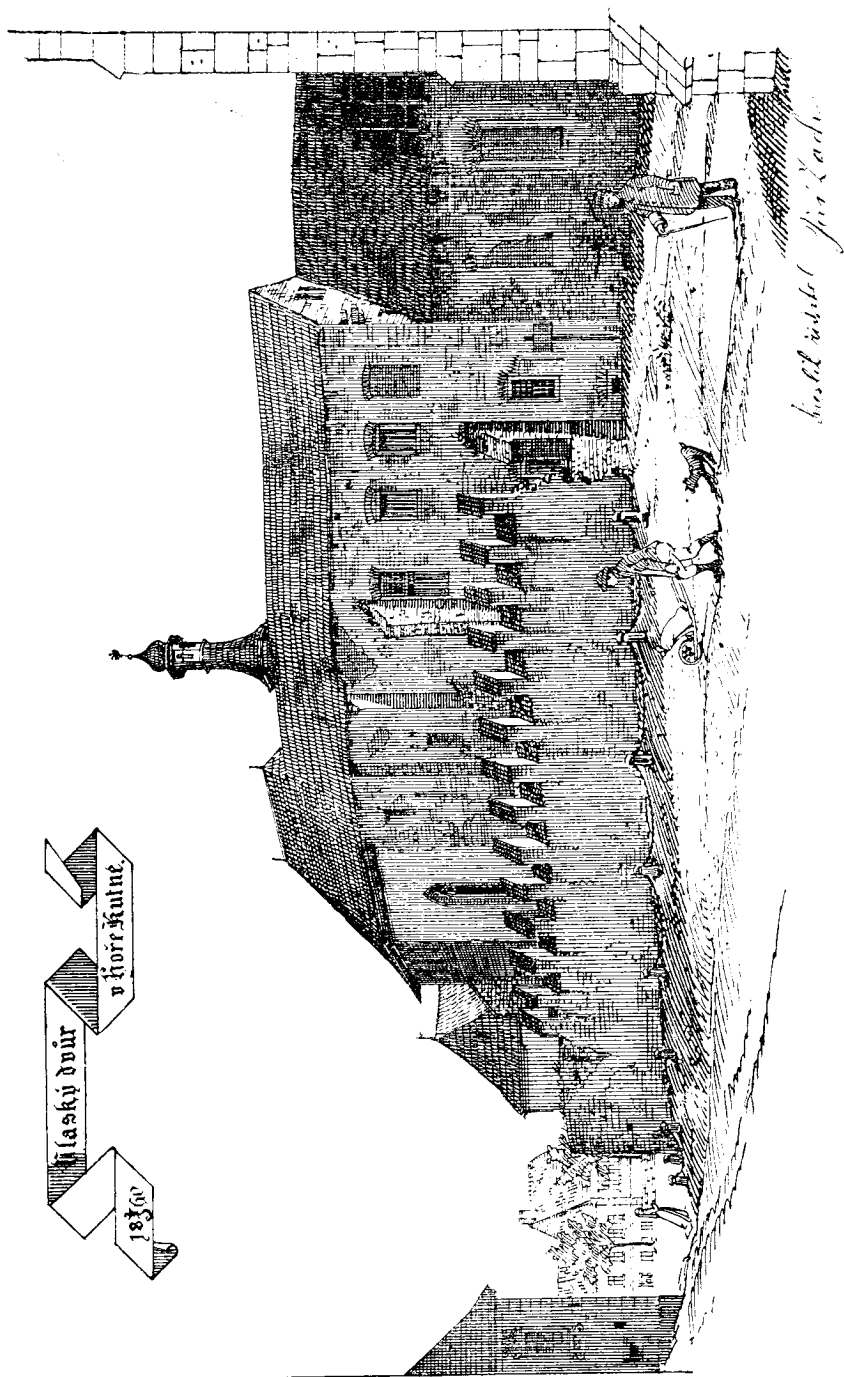
Václav povolal do Hor deputací university pražské; když pak se jednání pro neústupnost německých mistrů, již byli jeho nepřáteli, nezdařilo, a král před cizinci byl zahanben, rozhněval se na Němce velice. Toho užil pan Mikuláš*) a získán jsa mistrem Janem Husem, zde též meškajícím ve prospěch svých krajanů, dovedl toho pomocí vyslanců francouzských, že Václav vydal dne 18. ledna 1409 zde na Vlašském dvoře známý „dekret kutnohorský“, kterým na vysokém učení Karlově dány jsou českému národu hlasy tři a cizincům toliko jeden.

Jednání toho účasten byl též Petr z Písku, tehda nejvyšší mincmistr a královův milec, za jehož úřadování památná budova tato poprvé značně změněna byla.

Stará stavba z doby Václava II. byla snad již nedostatečná, a proto vystavěno znova celé východní křídlo hradní, kde bylo sídlo královské a na jižní straně část pouze přízemní, kde byly lůny minciřů.

*) Omylem, přejatým z dějin Palackého III., psává se ve spisech i článcích, že to byl Mikuláš Chudý z Lobkovic. Avšak přímluvcem národa českého byl v této věci pan Mikuláš, uváděný v starých pramenech pod jménem Nicolaus Augustini (z Prahy), jak dokázal V. Tomek v Sitzungsberichte der k. k. Gesellschaft d. Wissensch. 1870. Viz též Památky archaeologické. IX. 67—69. *Kdo Čechům dosažení tří hlasů v učení pražském dopomohl?*

1836
Vlašský dvůr
v Hořích Kutných

Vlašský dvůr na Horách Kutných do r. 1860, obehnaný hradbou a řetězy.
Původní perokresba ředitele Jiřího Zacha. Majetník pan Antonín Mátěrka.

Nemáme o tom sice zpráv písemných, ale znaky říše a zemí koruny české, jakož i některých měst, jak je na té části budovy spatřujeme, tomu svědčí. Kromě toho jest charakteristickým i oblíbený od Václava IV. lednáček s točenicí, který se tu spatřuje na bráně hradní a v nádvoří.

Přiblížily se doby bouří husitských. Horníci nepřáli novotám, jim svědčil starý řád věci, a v probouzejícím se hnutí náboženském záhy spatřovali škodu svou, a proto snadno si můžeme vysvětliti záští, kterým vzplanuli proti vyznavačům nového učení.

Když pak po pražských bouřích a náhlé smrti králově nastalo v zemi bezvládí, počínali si Horníci velmi surově.

Jako Praha v čelo husitství, tak se postavily Hory v čelo katolíků. Ve spojení s přívrženci Sigmundovými jali se kutnohorští pronásledovati vyznavače podobojí, věznili je a metali do hlubokých šachet. Zatím Sigmund, který po bratrově smrti království, jehož mu valná část národa pro věrolomnost upírala, dobýváje, v Hoře často prodléval. Byl Vlašský dvůr sídlem jeho, když nemohl do Prahy, sem sbíral vojska svá, zde přijímal posly od papeže a knízat říšských, kteří nenávisť proti Čechům kacířům ještě rozdmýchovali. Odtud na podzim r. 1420. vytrhl proti Pražanům, obléhajícím Vyšehrad, odkudž po nezdařené bitvě vrátil se do Hor a tu jako by triumfátor nějaký, strojil na Vlašském dvoře veselí a nosil po dva dny s manželkou svou královnou Barborou zelený věnec na hlavě.

Brzy však nucen jest Sigmund opustiti zemi a tu Pražané nemeškali pomstiti křivdy od německých Horníků spáchané. Kutnohorští vytáhli sice zbrojně proti Pražanům ke Kolínu, ale vidouce přesilu, jsou nuceni se pokoriti. Milostivě naložili s nimi Pražané, neboť kázali všemu obyvatelstvu vyjítí v procesí s velebnou svátostí z Hor ke klášteru sedleckému a prositi „za milost od Boha a od Pražan“, načež známý kněz Jan Želivský připomenuv jim křivdy, jichž se dopustili proti zákonu božímu, dal jim naučení, jak by se dále měli chovati. Horníci přijali 4 články pražské, přidali se ku straně podobojí, a těm pak, kdož od staré víry upustiti nechťeli, dána jest čtvřletní lhůta k vystěhování se z města a ze země.

Ale věrnost netrvala dlouho. V obnoveném boji vydány jsou Hory zrádně dne 21. prosince 1421. Sigmundovi a katolíci vraždili každého přívržence kalicha. V zrádné noci této, dle úmluvy, domy katolíkův označeny byly obrazy svatých na dané znamení zvonkem „umíráčkem“ z věže Vysokokostelské.

Slabé zástupy Žižkovy, tábořící současně na sousedním vrchu Kaňkovském, obklíčeny byly vojskem Sigmundovým. Žižka však brzy pomohl si z tísně, a následující noci důmyslně proraziv kruh nepřátel, vyvázl šťastně ke Kolínu, načež v den sv. Tří Králů r. 1422. vrátil se zase s novými zástupy k Horám Kutnám.

Sigmund, sídlící na Vlašském dvoře, ustoupil rychle před blížícími se Táboři a kázal zapáliti Hory Kutny. Horníci, kteří obávali se pro zradu pomsty vítězův, utekli s králem k Německému Brodu. Od té doby r. 1422. staly se Hory podobojí a ryze českými. Vlašský dvůr podržel i v těch dobách svůj význam. Sněm pražský r. 1423.

ustanovil, aby nebyla mince nikde jinde ražena než na Horách. Tak povstal úřad nejvyššího mincmistra království Českého, sídlem na Horách Kutnách ve Vlašském dvoře.

Po válečných převratech zůstávalo mnoho domů a zahrad v městě opuštěných, a nové obyvatelstvo usazovalo se vesměs jen české. R. 1424. vydal zápis zde na Vlašském dvoře hejtman Táborů Prokop Holý, jímž opuštěné domy, zahrady a vinice rozdělil novým obyvatelům Horským, a roku 1428. o majetku tom dáno stvrzení listinou od hejtmánů vojska Táboorského a Sirotčího. V nešťastné bitvě u Lipan r. 1434. bojovali Horníci na straně Táborů s Roháčem z Dubé a ze Siona. Když pak r. 1436. učiněn byl mír s králem Sigmundem, přijel dne 20. srpna král do Hor a přijímal zde na Vlašském dvoře přísahu věrnosti.

Na Vlašském dvoře sjížděli se na sněmy často stavové čeští, i stoupenci jednotlivých stran konali zde své schůze a jednota panská zvolila zde Jiříka z Poděbrad za svého vůdce, potomního krále českého, za jehož panování Hory opět se zvedly. I Jiří Poděbradský sídlil na Vlašském dvoře a slavil zde s vojsky svými slavnost vítězství nad vojskem uherským u Vilémova.

Po smrti nejslavnějšího tohoto krále českého byl Vlašský dvůr na Horách Kutnách opět dějištěm památního sněmu.

Dne 27. května 1471. shromáždilo se zde panstvo a zvolilo za krále českého Vladislava Jagellovce, který později s dvorem svým v této budově často sídlil a rád mezi Horníky prodléval.

Za Vladislava II. zvelebil se Vlašský dvůr nejvíce přístavbou skvostné kaple královské roku 1495.—1497. a přestavbami k trvalému ubytování krále a přístavbou „domu mincmistrovského“ s arkádou, zásluhou mincmistrů Kostky z Postupic, Beneše z Wajtmile a Horstorfera z Malešic (r. 1490.—1497.).

Na nádvoří hradu blíže věže upoutá pozornost nejvíce skvostný arkýř kaple královské. Přímou z nádvoří vedly schody na široký pavlán, a odtud byl vchod do kaple, která r. 1497. byla nádherně pro krále zbudována. V prostřed kaple z oblého sloupku vystupují pásy, které se rozvětvují po klenbě. Presbyterium jest v arkýři hvězdovitě sklenutém. Okna ozdobena jsou krásnou kružbou. Spatřují se zde zachovalé původní tři oltáře křídlové, skvostné práce řezbářské z r. 1496. a z téže doby prvotisky kancionál a missál, mosazné svícny, vyšívaný ornát a vzácné zvonítko.

Kaple zasvěcena jest sv. Václavu a sv. Ladislavu. Dále zachoval se zde tabulový obraz, představující Krista mezi dvěma anděly, v pravo stojí sv. Václav, v levo sv. Ladislav jako zemští patronové. U jich nohou zobrazen jest král Vladislav II. a jeho mincmistr Horstorfer z Malešic s odznaky svými.

Nápis latinský dří, že dne 20. července 1497. kaple ta od Gabriela, biskupa Poznaňského byla vysvěcena. Pod kaplí nachází se též krásné sklepení gotické, kde druhy uložen býval královský poklad.

Vchod tvoří gotický portálek, zdobený korunovaným W (Vladislav II.) a po obou stranách znaky mincmistra Kostky z Postupic a

Nádvoří Vlašského dvora s kaplí a částečně s arkádou.
Perokresba říditele Jiřího Zacha. Maj. p. Antonín Materka.

mezi nimi případný nápis: „Noli me tangere“ (nedotýkej se mne). Druhý vchod také s portálkem gotickým ozdoben jest korunovaným L (Ludvík, syn krále Vladislava II.) s letopočtem 1518.

Léta 1485. opětne konán na Vlašském dvoře památný sněm, kterýž vyřkl zde vážné a podnes platné slovo o náboženské snášelivosti, zavrhuje vzájemné tupení se a kaceřování. R. 1494. povstaly na Horách bouře havířů proti úředníkům horním, až posléze výstupy ty stětím některých nevinných vůdců jejich v Poděbradech smutně skončily.

V století XVI. sláva Vlašského dvora počala klesati současně s pádem samostatnosti říše české! Od Ferdinanda I. nesídlili tu již králové čeští, a nové úřady královské komory zbavily toto sídlo horní slávy bývalého významu jeho. Také požár r. 1585. vykonal zde zhoubné své dílo, zničil vysoký krov nad bývalou síní sněmovní. Vinou pak úředníků horních a mnohých dobrodruhů Hory pustly a staré toto královské sídlo opuštěné bralo zkázu, jako celé království naše chýlilo se k žalostnému úpadku, jak Dačický v pamětech svých případně zaznamenal.

Hrozná persekuce, která po bitvě bělohorské naši vlast stihla, truchlými upomínkami též k tomuto místu nás poutá, neboť zde sídlil pověstný mincmistr Vilém z Vřesovic a prováděl dílo pomsty nad městem utraktivistickým. Roku 1622. zapálil blesk krovy „nad rejtuňkem“, „kdež úředníci horní a mincovní sedávali a bohatli“, jak Dačický po svém způsobu zaznamenal.

Konečně r. 1726. byla mincovna na Horách Kutnách zrušena a od té doby sídlo na Vlašském dvoře toliko c. k. horní hejtmánství a jiné úřady a školy. Pro spustlost budovy hledal c. k. erár kupce na Vlašský dvůr, jehož v letech šedesátých ujal se tehdejší šlechtý c. k. horní hejtmán Matějka zde úřadující, a osobně podnikl po městě sbírku mezi občanstvem, na zachránění a opravu královské kaple na Vlašském dvoře! Starý to způsob divného hospodářství v českém království!

Roku 1862. bohužel stržena byla dosud zachovalá ozubená zeď hradební proti městu a kámen ze zřícenin odtud prodáván na různé stavby v městě. Vzácný a starobylý zvonek z hradní věže, jenž nás svolával každého prvního čtvrtku v měsíci ke mši svaté na Vlašský dvůr způsobem neomluvitelným r. 1880. byl odcizen.

Zvláštní ozdobou Vlašského dvora byly těžké řetězy, zavěšené do kamenných sloupků kolem hradební zdi proti městu, které r. 1880. zakoupila od c. k. eráru správa všeob. nemocnice kutnohorské, a pro zachování této místní památky umístila je kolem svého chodníku na Pirknerovu náměstí. V západní části budovy, kde arkáda byla, umístěn byl v klenutých síních bohatý archiv horní a mincovní, v němž svého času mnoho pracoval hrabě K. ze Šternberka, zakladatel českého musea. Archiv ten bohužel nebyl opatrován, jak toho zasluhovala důležitost jeho.

Roku 1876. prodal slavný c. k. erár dražbou (tuším as za 25 zl.!) část horního archivu zdejšímu obchodníku panu Aloisi Jozefymu, a ostatek odevzdal městu do dalšího opatrování, o čemž jsem svého času podal podrobnou zprávu do „Památek arch.“

Bohaté dějiny, jimiž tato budova obestřena jest i v lidu zdejším, upoutaly též mnoho našich spisovatelů, jako Tyla, Chochořouška, Vocela, Veselského, Herolda, Liera, Brauna, ředitele Jiřího Zacha, prof. J. Braniše, Klementa Čermáka, Stroupežnického atd. k sepsání zajímavých historických statí, povídek a divadel atd. (na př. Stroupežnického „Paní mincmistrová“). V roce 1889. vydal na základě svého

bádání zde v archivu horním, p. Jindřich Rappe, c. k. hejtman, rodák kutnohorský, důkladě své dílo: „Die Münzstätte Kuttenberg“.

V r. 1880. obec kutnohorská, aby zachránila památnou budovu tuto před neodvratnou zkázou, jala se vyjednávat s vládou o koupi Vlašského dvora, za kterýž po mnohém smlouvání dala si vláda ještě zaplatiti od obce 30 tisíc zlatých! Obec přinesla tímto velkou obět, avšak záslužnou, neboť nelze Kutnohoranu představit si rodiště své bez Vlašského dvora. Z prvu pomýšlela obec umístiti na Vlašském dvoře veškeré školy, což na štěstí pro obec i pro školu nedošlo uskutečnění.

Několik let pracováno na různých plánech, co se má státi z Vlašského dvora. Z návrhů stavebních vynikly plány ředitele Jiřího Zacha a arch. Šmorance.

Oba návrhy předloženy byly k posouzení c. k. centrální komisi do Vídně, kteráž záhadným způsobem vyslovila se pro plány Šmorance z důvodu, že Vlašský dvůr jest stavbou — renaissance! — Plány Zachovy šetřily přísně původního rázu Vlašského dvora se všemi zvláštnostmi, jako stavby historické, pocházející z různých dob.

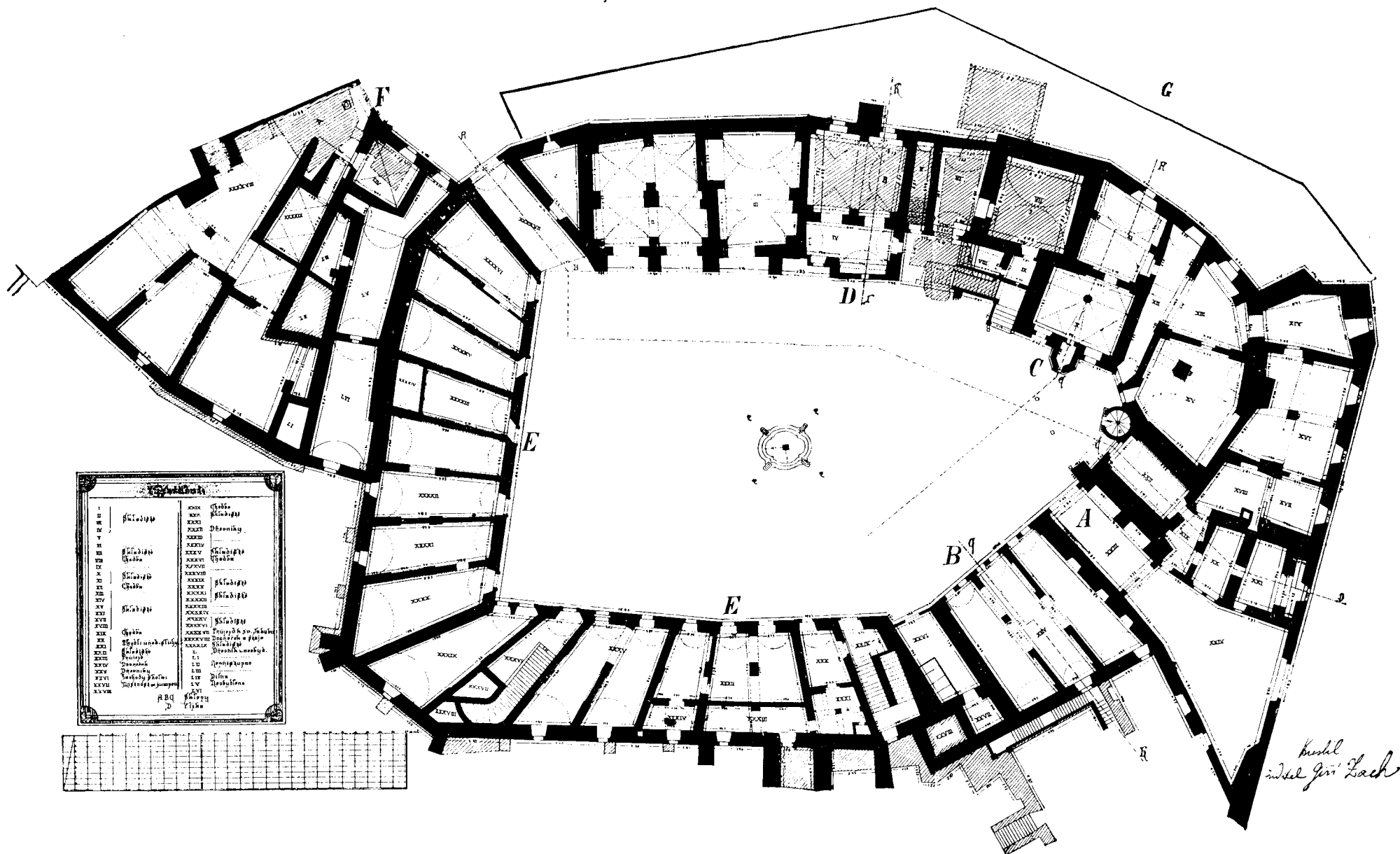
Dobrozdání c. k. centrální komise vídeňské pro zachování památek vzbudilo právem velké podivení na Horách Kutnách a úžas všech znalců starobylé budovy této. Zde dovoleno mi budiž odchyliť se od postupního vypravování, abych podal doklad o neblahé té centralisaci vídeňské i v tomto oboru.

Při boření západní části dne 25. dubna t. r. dostalo se bohužel již zvěcnělému řed. J. Zachovi skvělého zadostiučinění v jeho sporu s centrální vídeňskou komisí. Ve zdivu do nádvoří objevena byla původní, bohatě profilovaná gotická okna, s kamenným žebrovím příčným. A ve zdech proti bývalé hradbě shledáno mnoho různých gotických portálků dveřních, vedoucích druhdy k arkýřům a schodišti. Každý kámen svědčí, že páni ve Vídni nemají porozumění ani citu pro naše věci. — S návrhy stavebními rozhodující ovšem byly též rozpočty nákladu. A ty byly velké. Následoval spor; na štěstí, o způsobu provedení restaurace budovy, dále pronášena jsou různá mínění a tužby, k jakým účelům Vlašský dvůr příště obci sloužiti má. Pravím, na štěstí, a všem, kdož bránili, aby naše Hory nebyly o Vlašský dvůr v jeho významu připraveny, náleží veřejný dík.

Tak získán byl čas a vyměněny názory, a potěšitelným výsledkem toho jest, že restaurování budovy nebude se prováděti najednou jako nějaká stavba kasárnická, ale část po části postupně se má obnovovati. Letos v dubnu započato s částí západní, která hrozila již sesutím. Před bořením dal starosta města p. Jan Macháček veškeré části Vlašského dvora fotografovati a pilně přihlížeti k tomu, aby vzácná kaple nevzala škody. Vrchní dohled na stavbu má c. k. inženýr pan Ludvík Lábler, stavitel chrámu sv. Barbory na Horách Kutnách.

V pondělí dne 10. dubna t. r. ráno započato se stržením střechy nad arkádou v nádvoří, a po stržení zdiva na straně k městu a skle-

Vlašský Dvůr v Praze Ružná č. 1880.

Původně byly místnosti takto rozděleny:

4. Hlavní brána s věží. — B. Královské komnaty v 1. patře a sněmovna v 2. patře. — C. Královská kaple (zasvěcena sv. Václavu a Ladislavu). — D. Horní úřad a archiv horní. — E. Mincířské dílny. — F. Dům nejvyššího mincmistra. — G. Hradba.

Kreslil řídící Jiří Zach.

Majetník p. Antonín Materka.

pení objevily se v sobotu dne 3. června t. r. odpoledne trhliny na arkádách v nádvoří Vlašského dvora, které v původním stavu měly zůstat zachovány a ku nové stavbě připojeny. Svolaná komise dne 7. června bohužel musila rozhodnouti o jich snesení, načež obecní zastupitelstvo uzavřelo, aby arkády znova zbudovány byly přesně dle starého vzoru.

Nová stavba této části provedena bude ve dvou letech a umístí se zde měšťanská dívčí škola. Doufáme, že bývalá kaple královská po své obnově zastkví se opět v bývalé kráse, vyzdobena původními památkami svými ku potěše každého Kutnohorana a každého umění milovného návštěvovatele.

Ve východní a jižní straně Vlašského dvora hradní věž, komnaty královské a bývalá síň sněmovní sloužiti budou za příští městskou radnici. A tak opět oživne starobylá sněmovna, v níž příště bude městské zastupitelstvo rozhodovati o záležitostech starobylé obce naší, a nového významu nabude opět staroslavný Vlašský dvůr.

O významu slova „doušky“.

Podává V. Schmidt.

V některých krajinách naší vlasti nacházíme ve starých účtech obecních výlohy u příležitosti t. z. d o u š e k (k douškování, č. douškování). Význam a původ tohoto slova není, tuším, podnes ještě nade vši pochybnost zjištěn. *)

Ve Zvoleňovsi a okolí užívá se jména „d o u š k y“ posud a naznačuje se jím taneční zábava místní omladiny — většinou čeledi, pořádaná v měsíci květnu, jíž se v jiných krajinách říká „máje“. V dobách starších, jak dále uvedu, byl ovšem význam doušek jiný, a bezpochyby jedna část této zvyklosti přenesla se na dnešní pod tím jménem míněné zábavy.

Pokud jsem od současných ještě starých pamětníků zdejších o této věci se dovědět mohl, uvádím. Jmenovitě vypravuje mi o tom zdejší usedlý 70letý občan Frant. Henkl:

Za doby poddanství ustanoven byl od patrimonialních úřadů po obcích jistý den v roce, zde na př. tu neděli po sv. Trojici, kde mívával rychtář s konšely za povinnost projíti veškeré hranice katastrální, po případě i hranice pozemků jednotlivých, tedy obchůzku hranic, při čemž jej doprovázeli i občané usedlí; aby zjistili, zdali

*) Dr. Zikm. Winter uvádí ve Světozoru 1887.—580 ve své stati „O staročeském hodokvasu“. Některá příčina jest i j m é n e m s v ý m u ž z h o l a n e s r o z u m i t e l n a. Připomínám z archivu rakovnického zprávu, že přišli r. 1610. sedláci z Lašovic do města pro pivo ke starobylé zvyklosti, slove k d o u š k o v á n í . . . (Viz totéž ve spise Dra. Zikm. Wintra „Kuchyně a stůl našich předků“. Praha 1892. Str. 145.)

se buď zlomyslným pošunutím mezníků, uoráním mezi atd. nepoškodily. By-lo li zapotřebí, sázely se na ten den mezníky nové; povstal-li spor mezi dvěma sousedy o hranici pozemku, býval v tento den za přítomnosti starých i současných pamětníků urovnán; ohledávány při tom polní i veřejné cesty, jichž nejnutnější opravy potom bezodkladně vykonány. Mimo to vybírána v tento čas také t. zv. sejpka (sypané obilí — in natura) pro obecního pastýře (slouhu), který, jak v obci vůbec, tak jmenovitě o douškách hrával důležitou úlohu. Tak dostával zde na př. z jedné krávy věrtel a z jednoho vepře dvě čtvrtce žita za pasení tohoto dobytka.

Na zakončení všeho toho pořádán pak u rychtáře hlučný hodo-kvas — vlastní d o u š k y — jehož se účastníci právo měli kromě rychtáře a konšelů pouze občané usedlí a slouha, který tu, tuším, zastával při tom místo číšníka. Výlohy na tuto hostinu uhrazovány bývaly z obecní pokladny, kromě příspěvků, které každý účastník povinen byl dodati v jídlech nebo nápojích pro společnou spotřebu. K těmto poslednějším náležel i slouha, jemuž uloženo dodati dobře vykrmenou p e č e n o u husu. I jiných různých příležitostí využítkováno ve prospěch „doušku“; tak býval dle starého obyčeje každý sedlák ženich povinen dáti „k obci“ vědro piva, které se o douškách vypilo.

Jak již dotčeno, bývalo takové veselí velmi hlučné, brávána k němu hudba a končívalo tancem v hospodě; mnohdy se jedlo a pilo ještě druhý den a nezřídka se stávalo, že oslavovány d o u š k y i celé tři dny.

Dva Čechové žatečtí.

Napsal *Jan Herain*.

I.

Dr. Edvard Herbst alias Podziměk.

Předkové bývalého ministra dr. Edvarda Herbsty byli původu českého a sluli Podzimkové ještě v předešlém století, jak městské a farní knihy král. města Žatce dokazují.

Bohužel proslavil se pro nás Čechy v letech sedmdesátých Ed. Herbst, jsa členem ministerstva měšťanského, velice neblahým způsobem, jenž v dějinách našeho národního vývoje jest černé poznamenán.

Když Ed. Herbst 25. června r. 1892. ve Vídni zemřel, tu přinesla 1. července „Neue Freie Presse“ životopis Herbstův jakož i jeho předků dle pramenů, jak je někdy sám Herbst zmíněné redakci sdělil.

Pražské ústavověrné noviny přijaly tuto zprávu za méně hodnověrnou a nechtěly věřit, že by předkové Herbstovi jmenovali se Podzimkové, jak týž sám dokládá ve svých memoirech.

Dle této zprávy, z „Neue freie Presse“ čerpané, narodil se Edvard Herbst 9. prosince r. 1820. ve Vídni, jeho otec Karel Herbst pocházel ze Žatce, kdež se Edvardův děd Jan uvádí jakožto rektor škol v žateckých matrikách od r. 1718.—1730.

Jak Edvardův otec synovi vyprávěl, měl děd Jan ještě české jméno Podziměk, a teprve Janův nejstarší syn, r. 1724. křtěný, jenž v Göttingkách studoval medicinu, přeložil své jméno do němčiny a od té doby nazýval se „Herbstem“.

Tolik ze zpráv v „Neue freie Presse“ vydaných. Když jsem byl před několika lety v Žatci, dostala se mi do rukou malá knížečka pod názvem: „Nekrologium der Stadt Saaz von 1500—1887 von Dr. W. Katzerowsky“, která nám podává světlo o postupu poněmčení král. města Žatce počátkem předešlého století a zároveň činí zmínky o dědovi a to na str. 35., kde čteme: Jan Josef Podziměk, rektor školy a kůru od r. 1715.—1759., zemřel 2. dubna 1759. v 64 letech věku svého a pochován u svatého Mikuláše.

Od válek husitských do bitvy na Bílé hoře bylo obyvatelstvo žatecké vesměs národností české; ve válce třicetileté vypuzeno obyvatelstvo nekatolické a od té doby v druhé polovici 17. stol. vidíme se hrnouti do města a okolí přival německý, takže od toho času do počátku 18. stol. jest jakási dvoujazyčnost v kostele i v úřadě na radnici a snad i ve škole.

Tak dle zmíněného „Nekrologia“ dovídáme se, že od roku 1657. do 1670. byl při farním kostele Kryšpín Bartol. Skára z Tymákovy jakožto „český kazatel“; v téže funkci byl Matyáš Mikuláš Forster ze Soběslavi v r. 1689.

Roku 1726. zastavena v kostele česká kázání, neboť čteme v „Nekrologiu“: „Konstantin Černý z Prahy byl od r. 1720. do 1726. posledním českým kazatelem v Žatci.“

Vedle českého kaplana a kazatele připomíná se „německý kaplan“ Jau Eisert z Chomutova v letech 1679 do 1712.

Roku 1726. vypuzen český jazyk z kostela; zajisté již o něco dříve vytlačen i z úřadu radnice, neboť čteme: r. 1698. 6. listopadu zemřel Václav Frant. Tlustý z Mělníka, „český syndik“ od roku 1683.—1693., dále dne 21. září 1694. zemřel „český syndik“ Jakub Josef Rosazín.

Vedle syndika českého jmenován i německý. Týž úřad zastával od r. 1670.—1677. Jakub Tiller z Karlovar.

Vyučoval-li již děd Herbstův, Jan Josef, jenž v Žatci od r. 1715. do 1759. kantoroval, také česky, jest nám neznámo, ale že byl Čech, jest i z memoirů ministra Herbsta dokázáno.

Jaroslav Schaller vydal před 100 lety popis kraje žateckého „Saatzter Kreis“, kde již udává, že město Žatec má jen německé obyvatelstvo, a na str. 9. píše o tomto městě: Na městské hradební zdi na starém stavení nalezl jsem tento nápis minuskulí psaný:

„Tenkrát Němec Čechům přeje,
když se had na ledě hřeje.“

Tento nápis pocházel zajisté ještě ze 16. neb z počátku 17. století.

II.

Krocín z Drahobýle alias Šafránek.

Zajímavější a vděčnější osobou jest Václav Šafránek čili v latinu převedeno Krocín, jenž r. 1532. v Žatci narozen, v Praze se usadil a obýval dům č. p. 269—I. „u Halánků“; 4. července 1584. zvolen za primatora Starého města pražského, kterýž úřad zastával až do své smrti 23. prosince 1605.

Dne 25. května 1587. povýšen do stavu vladyckého, 16. června 1594. do stavu rytířského s přídomkem „z Drahobýle“. (Viz: Beschreibung der Böhmischen Privatmünzen und Medaillen vom Verein für Numismatik 1852.) Václav Krocín z Drahobýle byl jeden z nejslavnějších primatorů Starého města pražského; týž uvádí se v „Nekrologiu žateckém“ pode jménem Šafránek alias Krocín, pak Jachym Šafránek, primas roundnický, rodák žatecký, jenž též 15. srpna 1591. povýšen do stavu vladyckého a jmenoval se odtud Jachym Krocín z Drahobýle. Václav (starší) Krocín z Drahobýle, primator pražský, obdržel od císaře Rudolfa erb, který naráží na jeho dřívější jméno Šafránek (Crocus latinsky), neboť vidíme ve štítu lva, držícího v pazouře květ šafránový (viz popis erbu: Primatoren der königl. Altstadt Prag von K. J. Erben na str. 33.).

Mimo množství prací, jež primator Václav starší Krocín z Drahobýle pro blaho Prahy podnikl, byla i znamenitá kašna na staroměstském náměstí r. 1591. postavená a r. 1865. ukvapeně rozbouraná.

Erb tohoto znamenitého muže možno ještě dnes viděti v jeho domě „u Halánků“ na Betlémském náměstí do zdi ve dvoře zasažený. Krocínova velkolepá činnost nejlépe popsána a oceněna „v Primatorech“ od Kar. Jar. Erbena.

Tak seznali jsme z Nekrologia žateckého dva rody, jež svá jména přeměnili; rodina českých Podzimků se zněměla a přeměnila své jméno na Herbsty, vstoupivši v třetím koleně do řad našich nejurputnějších nepřátel a škůdců, kdežto druhá rodina žatecká, rodina Šafránků své jméno dle zvyku 16. stol. za latinské zaměnili ve jméno Krocínů, ale proto se neodcizila a v primatoru Václavu Krocínovi z Drahobýle vstoupila v řady mužů slavných, o rozkvět Prahy zasloužilých.

Návrh čtení legendy zvonu letařovického.

Od Josefa Truhláře.

Pan J. V. Šimák, podáváje „Další příspěvky ke zvonařství na Bolešlavsku“, v prvním čísle tohoto časopisu na str. 16. otisknouti dal záhadnou legendu zvonu letařovického, o níž ve výkladě připomíná, „že neumí povědět ani, je-li nápis český či latinský“. Podepsaný máje v paměti, co v poučném článku 8. roční zprávy české realky budějovické za r. 1892, nadepsaném „Zvon“, na str. 33. a 39. poznamenal pan Jos. Braniš, pokusil se o přečtení záhadné legendy této, i podává v následujících řádcích výsledky kombinace své k laskavé kontrole čtenářstva tohoto časopisu. Kdo by čtení mé stopovati chtěl, poznamenej si tužkou v exempláři svém litery legendy běžnými číslicemi, poněvadž v následujícím výkladu číslicemi těmi bude operováno. Všech písmen, tudíž také číslic jest v legendě 28, 14 v řádku prvném a tolikéž v druhém.

Již zběžný pohled na písmena 1.—6. poučuje nás, že letařovický zvon má legendu českou; čtemeť bez namáhání slovo „Pomocz“, v němž první písmeno od analfabety zvonaře jest obráceno nohou vzhůru, poslední pak písmeno *z* podivně zpotvořeno. Následuje pod číslicí 7. hláska *z*, která v stejné podobě vyskytuje se pod číslicí 21. a v podobě jen málo odchýlné pod číslicí 16. Písmena pod číslicemi 8.—13. jsou veskrz přehozena, i sluší je spořádati takto: 9, 11, 10, 8, 13, 12 a čísti: „obrana. Poslední 14. písmeno prvního řádku jest *g* i značí skráceně „geft“.*) Co v druhém řádku nachází se od číslice 15. až do 24., jest skoro všechno nohama vzhůru, i nutao při čtení celý list obrátiti. Písmeno 15. jest pouhé *p*, ale položeno zajisté nesprávně za *p* se zkratkou *ro* a znamená „pro“. Následující dvě písmena 16. a 17. přečtena obráceně dají „ni“, co správně se psávalo *ny* a rovná se našemu accus. nás. Čtouce dále, musíme ihned přeskóčiti na číslici 24., a čísti odtud zpět až k číslici 18. „u Chicta“, což snadno vyložíme předpokládajíce, že písmeno *r* zvonař vynechal a značka *c* zbyla zde z řeckého psaní jména spasitelova (xpictos skráceně xps). Čtyři poslední písmena 25.—28. čteme konečně „pana“, spatřujíce pod číslicí 25. chybné *o* za náležité *p*. Zněla by tudíž legenda zvonu letařovického dosti slušně takto: Pomocz i obrana jest pro ny u Christa pána“; i přináležel by zvon co do útvaru písmen i povahy jazykové legendy takto čtené buď konci XIV. nebo počátku XV. století. Zároveň připomínám, že v nápisu zvonu vineckého z příčin jazykových čísti nutno „aposstolom“.

*) Jediné toto místo jest u výkladu mém bolavé, poněvadž „jest“ skracováno bývá *gt* s obloučkem. Musíme tudíž přijmouti za pravdu, že zvonař písmeno *t* vynechal.

Drobné zprávy.

Na Oserově nebude se již říkati, a znalci i milovníci staré Prahy mají se naučiti novému pojmenování. Dobrý lid podskalský těžko asi přivykne názvu «ulice Kosmova». Stala se o tom zmínka již v 1. čísle tohoto časopisu, kde ne nadarmo poukázáno, že »Oserov« náleží k nejstarobylejším jménům v celé Praze. K oněm řádkům poznamenáváme dále, že žadatelem za změnu jména »Oserov« jest p. Rudolf Tereba, dvorní stavitel, a jak patrně, také znalec památností pražských (doporučujeme jej za člena komise pro soupis památek pražských); týž podal žádost k sl. radě městské, která se usnesla podati návrh sboru obecních starších, aby ulice na Oserově na příště pojmenována byla »ulicí Kosmovou« dle nedalekého kostelíka sv. Kosmy a Damiana. Název ten jest však s napjetím všech sil přitažen za vlasy. Nejblíže jsou kostely nejsvětější Trojice a v Emausích, pak teprve zjeví se nám zmíněný kostelík. Ale nový název ulice mimo to nekryje se s jménem, od něhož odvozen. Kdyby šlo o správnost a historickou pravdu, musila by se pojmenovati ulicí »Kosmovou a Damianovou«. Proč však v novém názvu sv. Damian vynechán a nápadně vyznamenán Kosmas. Vidí snad v něm p. žadatel našeho kronikáře Kosmu? — Jak asi ona žádost vznikla, soudíme z tohoto: Pan R. Tereba vystavěl právě krásný třípatrový dům na rohu ulice, řečené Oserov, kteréhožto jméno se mu nelíbí, protože je nesprávně odvozoval nepřítliště pěkným způsobem. Zatímne varujeme přátelsky příslušné činitele, aby nedávali místa neodůvodněné žádosti. Jen tak uspoří si jisto jistou blamáž! V některém z našich časopisů vyjde ostatně článek věnovaný Oserovu.

Hs.

Románský kostel sv. Václava na Proseku jest vážně ohrožen zamyšlenou stavbou kruhové cihelny, která má býti blíže památné budovy této. Námitky proti tomu ovšem podány, a neopomenuto též obrátili se s žádostí k ústřední komisi vídeňské pro zachování památek, nejspíše proto, že tato zná památky naše jen z vyobrazení a fotografií. Dle toho zní obyčejně i úsudek její, jako na př. svědčí konec článku p. Materky v tomto čísle. S nelibostí srovnáváme kroky ty s podobným jednáním, zahájeným svého času nad zříceninami mostu Karlova. My Čechové, znajíce přirozeně památky své ne z fotografií, ale z ustavičného nahlížení na ně, znajíce i dějiny jejich mnohem lépe než cizinci, většinou zaujatí proti všemu českému pod rouškou »nestranné vědy«, máme právo žádati, aby domácí znalci a vědecké spolky nebyli tak lehkověrně podceňování a pomíjeni. Žádáme rozhodně, aby o české historii mluvili na prvním místě Čechové. Dávají-li vlastní krajané naši přednost ústřední komisi vídeňské, nebo vidí-li jen v ní svrchovanou autoritu, vydávají tím svědectví o své beztaktnosti.

— Skp. —

Staré fresky. V Nudvojovicích u Turnova restauruje se památný chrámek z doby přechodní. Stavbu provádí dle plánů + arch. Bauma knížecí stavitel Karnold. Veškerá dřevěná krytina musila býti snesena a také zdivo vypraveno. Oškrabující omítku zedníci objevili na pravé straně vítězného oblouku stopy starých maleb, bohužel velice skrovné a zašlé. Viděti jest na plavé půdě rámec ve způsobu mandorly, v němž rozeznáváme obličej stojící osoby — vedle rámce v levo dole klečí nějaká postava, spínající ruce. Zbyly ze všeho jen kontury, provedené rudou barvou. Kolem obruby obloukem táhne se tmavý pás, a dole pod obrazem lze stopovati hvězdičkový ornament. Celek však je tak skrovný, že není možno jej restaurovati ani reprodukovati.

Š.

S kaple sv. Ludmily, známé pod tím jménem z denních listů, snesena byla v těchto dnech střecha. Bylo by žádoucí, aby se přikročilo v brzkou k důkladné opravě její, a aby byla novým krovem opatřena dříve ještě, než snad hrozící deště promočí klenbu.

V. K.

Kostel na Karlově, vystavěný za Karla IV. a*proslulý smělým rozpjetím klenby, dočká se přičiněním sl. rady městské opravy, která bude provedena ve lhůtě tří let tím způsobem, aby stavba, pokud lze, vrácena byla původní podobě; avšak některé předměty budou ponechány, ač jsou pozdější,

protože mají cenu uměleckou a uplynutím dvou století staly se historicky oprávněnými. V prvním roce bude opraven strop se stěnami, v druhém oltáře, a ve třetím kůr. Potřebný náklad bude vrácen do příštích rozpočtů král. hlav. města Prahy. Strop má být před počítím oprav prohlédnut znalcem. Kdo to bude? Požádá se zas někdo přespolní?

Mir.

Zbytky kláštera turnovského, jenž r. 1420. byl zničen, objeveny byly v zahradě páně Koškově, blíže nynějšího chrámu Mariánského. P. Košek rozšiřuje do zahrady zámečnickou dílnu. Při kopání základů sesula se země a objevilo se klenutí sklepu. Bohužel dělníci hned vše zasypali, nezmiňující se o ničem a nad zasutým sklepem postaveno jest nové křídlo domu, dříve nežli správa musea se čeho dověděla — a mohla zakročiti. Podkovu, kterou našli při tom velikou a starodávnou, sice odvedli, ale více ne.

Š.

Hrady Točnick a Žebrák dovolávají se zbédovaností svou opravy! Několik koleček cihel a vápna, několik dřev a trochu šindele mohlo by se snad vynaložit na podezdívky a jiné správy, aby rávštěvník nebyl v nebezpečení, že neodejde ze zřícenin. Dovolávati se jich významu v dějinách českých nemělo by účinku. Přednější jsou koňské dostihy a štvanice.

Hs.

Při přestavbě **špitálského kostela v Polné**, založeného r. 1448., nalezeny nástěnné malby z 15. věku, které, díky pozorné ruce, vyloupily se v podobě obrazu představujícího příchod šv. Tří Králů v kroji z téže doby. Z některých částí nalezených po stěnách soudí se, že budou objeveny další malby.

—Šv.—

Památky domu Melantrichova má být zachována tím způsobem, že v rozsáhlém nádvoří nového domu čtyřpatrového postaven bude Melantrichovi a Veleslavínovi pomník, k jehož stavbě použije se též starobylého portálu a dvou památných reliéfů ze staré budovy. Komise prohlédla již předložené plány a usnesla se doporučení je ke schválení. — Jedna z nejznamenitějších památek v této budově, totiž staročeský strop táflováný a vkusně malovaný, nalezen byl při bourání. Pak byl vynesena na ulici, kde se povaloval přes týden v dešti; pak zmizel. Snad se dostal do musea, když působením deště nabyl »staršího vzezření!«

On...

Nálezy mincí. Nezřídka dočítáme se v denních listech, spíše než v odborných, rozmanitých zpráv pod názvem »poklad«, málokdy uvidíme strážlivý nadpis »nález starých mincí«. Ale takové zprávy nám často škodí. Slovo »poklad« posiluje domněnky, že lze z nálezů takových zbohatnouti, ac při většině možno mluvíti skoro jen o vědecké ceně. Dělník, počítající na to, naposledy pak prodá poklad pod cenou, kterou mu nabízel numismatik nebo museum — židovi! Nádobky, ve kterých bývají mince uloženy, z pravidla se rozbijí z vášnivě touhy po drahém kovu. A přece jsou velmi důležité, často cennější než mince v nich uložené, které jsou jim křestním listem a mluví za ně. Pomocí jich lze sestaviti základní rysy středověké i novější keramiky. — Vhodným však dokladem k tomu, že podobné zprávy novinářské bývají bez ceny a že se spíše řadí důstojně k známým mořským hadům a kachnám americkým z okurkové sezony — je zpráva o pokladu, nalezeném pod kopcem Zárubkou u Cejřova; obsahoval prý okolo 600 mincí, dle jedné groše Václava I. a brakteaty, dle druhých Karla IV. stříbrné i zlaté. »Hrnek, ve kterém byly uloženy, se rozsypal.« Ale ze zkušenosti vím, že se nádobka nerozpadne na padrť, aby nedal se slepiti aspoň jeden větší střep. Třeba tedy více opatrnosti. K tomu připojuji snažnou žádost, aby mi byly darovány nebo zapůjčeny nádobky, ve kterých se kdy v Čechách mince našly s udáním místa a mincí v nich uložených, a času, kdy se nález udál. Věrná kresba s popisem mi též vítána.

Soukup.

Zprávy o spisech.

Paměti města Železného Brodu. Napsal Jan Šimon. Turnov 1893. Nákladem vlastním. Stran 37. Knížka nevelká, psaná však s láskou ku kraji i obyvatelům, jimž je věnována. Spisovatel snesl, co mohl sebrati, aby posloužil

dobré věci a rozšířil známost i lásku k minulosti. Každý, kdo zajímá se o dějiny Pojizeří, přijme spisek Šimonův s povděkem. J. V. Š.

Šlechtické a erbovní rodiny v městě Boleslavi Mladé v letech 1471.—1620 Podává Frant. Bareš. (Program c. k. gymnasia ve Ml. Boleslavi 1893.) Pojednání toto obírá se látkou, která částečně podána byla v loňských Rozpravách Společnosti. Poněvadž auktoru byly přístupny prameny mlado-boleslavské v míře větší, jest dílko jeho obsažnější a zevrubnější, rozhojnné nad to přídatky ze zdrojů zemských. Tím větší škoda, že spisovatel hleděl spíše k úzce vymezenému prostoru, nežli k tomu, by zprávy své opatřil vědeckými doklady. Dogmatický způsob práce postací ovšem širšímu obecnstvu, historik však nedostatek tento těžce nese. J. V. Š.

Zvon. Napsal Jos. Braniš, professor a c. k. konservátor. Obsaženo v 8. roční zprávě české reálné školy v Č. Budějovicích za šk. r. 1892. Hlas zvonů na každého snad tajuplně působí; tím veden, počíná p. auktor rozpravu svou trochu poeticky, čehož u publikací podobných postrádáme. Hned v úvodu touží s důrazem vlasteneckým na to, kterak »mnohá taková starotina posud jest neznáma, neb když dokonce hledět má na to, kterak z nerozumu se ničí.« Umíní si tedy »mezi vzdělanci a studujícími vzbuditi pro zvon živější zálibu a pohovorit o tom nejdůležitějším, co o zvonech a zvonění pověděti možno.« A učinil tak s úplným zdarem. Skrovnou na objem publikací pověděl vše, co zvonu se týká. Naleznete tu popis zvonu po stránce zvukové, dočtete se o slévání, svícení a umístění zvonů, zvíte o dějinách, jménech, nápisech i ozdobách zvonů, jich popisování, velikost i váhu; konečně kapitola o nepřátelích zvonů, pověsti o zvonech a seznam zvonařů v Čechách působivších. Rozprava tato jest velmi pěkná vynikajíc tím, že s odbornou znalostí psána jest populárně, laikovi srozumitelně. Toho si vážíme a přejeme, aby tímto směrem pracováno bylo i jinde. Černý.

Jan Kollár (1793—1852). Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce »Slávy dcery«. Na oslavu jeho stoletých narozenin redakci Frt. Pastrnka vydaly český akademický spolek ve Vídni a slovenský akademický spolok »Tatran« vo Viedni. (Cena 4 kor. = 2 zl.) Česká akademie chtěla prý též vydati sborník důstojný jména Kollárova, ale náhodou dva studentské spolky ve Vídni ji předešly. Velecenný ilustrovaný sborník obsahuje vedle příspěvků básnických, literárních úvah a příspěvků životopisných (ve všech slov. jazycích), též články týkající se archaeologicko-folkloristické činnosti Kollárovy. Jako starožitníka líčí nám Kollára Frt. Pastrnek (»O starožitnických spisech Kollárových«), prof. Jiří Polívka pak jako sběratele a vydavatele písní lidových. Z ostatních uvádíme ještě jen práci Jar. Vlčka »Ako Kollár účinkoval na literatúru slovenskú« (působení »Nár. zpívaniek«), »Pôvod Slovanov z Indie« od Fr. V. Sasinka; dr. Václav Vondrák píše o Kollárově díle »Die Götter Rhetras«, autobiografie Jana Kollára podává Jos Karásek. Doporučujeme sborník co nejvříveji. J. Švb.

Zprávy o časopisech.

Věstníku národopisné výstavy československé v Praze čís. 3., 4. a 5. obsahují tyto články: Lékařství prstonárodní na národopisné výstavě československé. VI. Hradečný. — Výtěžek krajinských výstav. — Cizí hlas o výstavě. — Za písní českou. Cesta, kterou pění výboru pro uspořádání národopisné výstavy ve dnech 6. května až 6. června t. r. do Pošumaví vykonal Ludvík Kuba. S 8 ukázkami. — O sbírání plodů slovesných od Javř. J. Duška a Z fotografického odboru. Ostatek vyplňují zprávy o četných a zajímavých výstavních a činnosti národopisných odborů v Čechách a na Moravě. — Skp. —

Jičínského Ohlasu č. 14. přineslo stať «O písni národní», vyňatek to z článku prof. Jos. Příkryla, uveřejněného v programu gymnasia jičínského pod názvem «Jaký vliv jeví hudba a zpěv na vzdělanost člověčenstva vůbec a na výchovu mládeže zvláště?» Program sám nedošel nás. **S.**

Svobodný Občan ve feuilletonu 15. č. referuje Al. Vl. Svoboda o «národopisné výstavce v Noutonicích» **Hs.**

Naše Hlasy v Českém Brodě uveřejňují v posledních číslech «Ně- které paměti o obci Pobořské».

Ve feuilletonu „**Podřipana**“ č. 28. čteme zajímavé ukázky látky národo- pisné od p. Fr. Kučery, jednatele roudnického odboru národopisného. **P.**

Sborník historického kroužku. Majitel, nakladatel a vydavatel družstvo «Vlast». Odpovědný redaktor Frt. Zdráhal. Seš. I.

Roku 1887. zanikl Rezkův «Sborník historický»; dr. Frt. Šembera tehdy v «Rozhledech literárních» referuje o «Sborníku» doufal, že brzy zase ožije.

Uplynulo 6 let a dnes vystupuje historický kroužek družstva «Vlast» se svým «Sborníkem».

Prof. Jos. Vávra zahajuje pojednáním «Katolíci a sněm český r. 1608. a 1609» (prameny jsou mu Slavata, Gindely, Schmiedl a P. Jos. Svoboda) řadu článků. Prof. K. Konrád pojednává o literátských bratrstvech v době pobělo- horské (r. 1885. uveřejnil ve «Slov. Sborníku» podobný článek «Kollegium ro- ratystów» v Krakově) která brání proti Ant. Rybičkovi a těm, «kteří opakovali po něm bez rozmyslu», že bratrstva ta liší se od bývalých literátských kůrů. Ještě několikrát se obrací proti Rybičkovi, hlavně při kancionalech, kde hledí neblahou činností Konyášovu zmírniti (r. 1799. omlouval Konyáše Stanislav Vydra ve svých «Svátečních Kázáních»). — Jos. Hamršmid dokládá se v článku «Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou» listinou v archivu vrati- slavském. Objemný článek prof. Frt. Zdráhala «Posledních čtyřicet let v kol- leji jezuitské v Uh. Hradišti» zakončuje články. Činnost řádu vyznačují číslíce (kolik knih zabaveno, kolik osob k víře katolické obráceno atd.) Kromě evan- gelíků a vyznavačů učení Mojžišova objevil se na př. ve Vsetíně (kdež hlavně byla «neúrodná půda») muž, který chtěl smísit židovské náboženství s ari- anismem («Na popravišti choval se vzdorovitě, bludů svých se nevzdal a jako kacíř zemřel.») O osudech kolleje po zrušení řádu promluví spisovatel zvláště.

V oddílu věnovaném písemnictví rozebírá podrobně P. Jos. Svoboda spis T. V. Bílka «Reformace katolická v království českém po bitvě bělohorské». Referent jest jiného mínění než autor spisu a nestranní historikové čeští. Více místa popráno též posudku «Všeobecného církevního dějepisu» od dr. Fr. X. Kryštůfka, dále posouzeny neb oznámeny tu různé práce P. Svobody, Dra. Rezka, Tompka a j.

Konečně vzpomíná P. Svoboda zemř. biskupa Haise jakožto příznivce hist. kroužku.

Sborník ten jest výrazem snah spracovati dějiny české v duchu katolickém. Avšak věda a víra bez příkoří pravdě nedají se vždy spojití. **J. Svoboda.**

Zprávy časové.

S j e z d y.

Po návrhu přijatém na sjezdu východočeských odborů pro národopisnou výstavu, konaném v Hlinsku dne 15. srpna, svolá ústřední výbor na den sv. Václava do Prahy sjezd veškerých odborů svých v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Na pořadu jest vedle jednatelské a pokladní zprávy ústředního výboru výkonného též jednání o sbírání památek národopisných a o způsobu vystavování jich na výstavkách venkovských na základě zkušeností nabytých z dosavad-

ních výstavek. Mimo to jednati se bude též o zachování předmětů těch pro národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895. a pro veškerou budoucnost. Čtvrtý bod, totiž opatření hmotných prostředků pro národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895. zasluhoval by nejpodrobnější úvahy.

O t á z k y.

Otázkám z prvního čísla nebyla věnována náležitá pozornost, a tak se stalo, že jen dva páni zodpověděli otázku třetí, totiž: p. Josef Cyterák, správce školy ve Vel. Čičovicích, a p. K. Št. Vydra, učitel v Horažďovicích.

Žádáme za laskavé odpovědi na otázky předešlé a tyto:

Kde se říká Libušina studánka, lázeň a pod. — Znáte snad pole, luky a vinice, kde se od starodávna říká pole sv. Ludmily, vinice sv. Václava a j. Vypravují se o nich též nějaké pověsti? J + Ch.

Kde a s jakými pověstmi nebo pověrami vyskytují se hrubé podoby „kamenných mužů“.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva o knihovně za rok 1892. Za čtvrtý rok správní s potěšením vykazují nově přibývších 49 čísel ke knihovně a vděčně uvádím jména P. T. dárců, jichž zásluhou knihovna rozmnožena byla.

Na prvním místě s vřelými díky jmenuji slavnou Akademii umiejętności v Krakově, kteráž velmi cennými a nákladnými publikacemi na Společnost naši stále pamatuje. V uplynulém roce přibyla do knihovny štědrostí její tři čísla.

Jednak darem, jednak výměnou přispěly spisy a publikacemi tyto sl. sbory, spolky, redakce a říditelstva:

Hrvatske arkeol. družstvo v Záhřebě (darovalo 1 spis); čtenářský spolek „Kaplíř“ v Kolči (1), Klub přírodovědecký v Praze (3), Městská rada král. věn. města Jaroměře (1), Museum krajinské na Mělníku (1), Musejní spolek v Brně (1), redakce Časopisu Musea král. Českého (1), red. Věstníku Matice opavské (1), říditelství české realné školy v Budějovicích (1), red. „Světla“ ve Slaném (věnovala 1 spis a několik čísel s odbornými články), Towarzystwo numizmatyczne v Krakově (2), Vlast. muzejní spolek v Olomouci (1), Zemské museum v Bosně (1).

Kromě uvedených přispěli ke knihovně tito členové a příznivci Společnosti: P. T. pp. Cerný A. B. (1), Filipovský V. (1), JUDr. Haas z Jar. (1), Hellebrant Fr. (2), Hynek Alois, nakladatel (další sešity Čelakovského „Mudrosloví“), Jelínek Bř. (1), Košťál Jos. v N. Bydžově (1), Ph. Dr. Kovář Em. (4), Kroupa Dom. v Mníšku (1), Pátek Ferd. (1), paní Procházková M. v Olomouci (1), Roškot Fr. v Mníšku (3), Schwarzw Viktor (1), Dr. Sokolowski M. v Krakově (1), Soukup Jan (2), Svoboda Jos. (1), Švarc V. v Kolči (1), sl. nakladatelství Fr. Šimáčka (4), JUDr. Teige Jos. (1), Ph. Dr. Tille V. (3), Vogel V. (1), Ph. Dr. Zíbrt Č. (1). Všem P. T. dárcům vyslovuji jménem výboru upřímné díky a prosím, aby i na dále přispěvky svými na Společnost pamatovali.

Upřímný dík přijmětež i musea krajinská, zaslavší své zprávy, namnoze i psané. Těchto zpráv užito bylo jako materialu ku zpracování petice za záchranu starožitností.

Úhrnem obsahuje knihovna 405 čísel; z těch připadá odboru *A* 126 čísel, odboru *B* 62 čísla, odboru *C* 85 čísel, odboru *D* 132 čísla.

Koupeno bylo 7 knih, se schválením výboru vyloučeny 3 knihy.

Pro nedostatek času nebylo možno provéstí velmi žádoucí opravu v seřazení knih. Při ustavení Společnosti založené rozdělení knih dle obsahu se neosvědčilo. V novém roce správním bude knihovna zařízena tak, aby účelů svému s dostatek vyhovovala.

V Praze, 1. ledna 1893.

Ant. Bohouš Černý,
t. č. knihovník.

Zpráva pokladní. Od vydání prvního čísla »Časopisu« poslali příspěvky následující sl. spolky a P. T. pp. členové:

Adamec Jos. zl. 1.—, Adamec Lev zl. 1.—, MUDr. Albert Ed., c. k. dv. rada a univ. prof. ve Vídni, zl. 2.— (za publikace zl. 1865), Bahenský Karel zl. 1.—, P. Bekera Jos., kaplan v Hroch. Týnci, zl. 1.—, Bernau B., spisovatel v Plaňanech, zl. 1.— (za publikace 45 kr.), Beseda občanská v Hořovicích zl. 1.—, Bílý Adolf, magistr. úředník na Smíchově, zl. 1.—, Bureš Karel, adjunkt kons. pokl., zl. 1.—, P. Coufal Tom., farář ve Veltrusích, zl. 1.—, Cyterák Jos., správce školy v Čičovicích, zl. 1.—, Čámský Bohuslav, inženýr, zl. 1.—, JUDr. Celakovský Jar., c. k. univ. prof., zl. 1.—, Černý Bedř., c. k. horní sekretář v Příbrami, (1892) zl. 1.—, Černý Jiří O., učitel v Turnově, zl. 1.—, Diviš Čisteký ze Šerlinku V., přednosta stanice v Pardubicích, zl. 1.— a (1894.) zl. 1.—, Doležal H., jednatel Muzejn. spolku v České Třebové, zl. 2.—, P. Dressler Fr., děkan v Sedlčanech, zl. 1.—, Duška Jos., archaeolog v Josefově, zl. 1.—, MUDr. Eiselt B., c. k. univ. prof., (1892.) zl. 2.—, P. Ekert Fr., farář u P. Marie Sněžné, zl. 2.—, Filip F., továrník v Jablonném nad Orlicí, zl. 1.—, Filipovský V., gymn. prof. v Táboře, zl. 1.—, Funk Ant. zl. 1.—, P. Geringer Karel, farář v Modré Hůrce, zl. 1.—, P. Gürke Jan, děkan v Č. Brodě, zl. 1.—, Haisl Ed., řed. cukrovaru v Libici nad Cidlinou zl. 1.—, Hánil Fr., učitel v Čáslavi, zl. 1.—, Hellich J., lékárník v Poděbradech, zl. 1.—, MUDr. Hellmuth K., lékař ve Vlašimi, zl. 1.—, P. Holub Bonifác J., farář v Břevnově, zl. 1.—, Hora J. V., říd. učitel v Horažďovicích, zl. 1.—, P. Dr. Horský R., kaplan v Ounčticích, na r. 1892. zl. 1.—, na r. 1893. zl. 1.—, Hovorka J. M., spisovatel, zl. 1.—, Hrubý Jos., inž. č. záp. dráhy na Smíchově, zl. 1.—, Hulicius Fr. St., měšťan ve Mšeně, zl. 145 a (1894) zl. 1.—, Chaura Karel zl. 1.—, MUDr. Chodounský Karel, c. k. univ. prof., na Smíchově, zl. 1.—, Jindra Jak. Al., učitel měst. školy v Počátkách zl. 1.—, Jindřich R. zl. 1.—, Jirásek Alois, c. k. prof. a spisovatel, zl. 2.—, na r. 1894. zl. 2.—, Ph. Dr. Kalousek Jos., c. k. univ. prof., zl. 1.—, Kancný Bedř., c. k. okr. soudce v Dačicích (Mor.), zl. 1.—, musejní družstvo »Kašpar Šternberk« v Radnicích, zl. 2.—, Kořenský Jos., ředitel měst. škol na Smíchově, zl. 1.—, Kozel R. ve Zlonicích zl. 2.—, JUDr. Krška K., c. k. auskultant v Náměšti u Brna, zl. 1.—, MUC. Kryšpín V. zl. 1.—, MUC. Kučera Fr. ve Slavětíně zl. 1.—, JUDr. Kudrna O., advokát v Netolicích, zl. 2.—, za publikace zl. 110, Kysela Fr., účetní v Mnich. Hradišti, zl. 1.—, Lorber Ed., hodinář a klenotník na Kladně, zl. 1.—, Mádl K. B., prof. uměl.-prům. školy, zl. 1.—, Ph. Dr. Máchal H., c. k. gymn. prof., zl. 1.—, MUDr. Maixner Em., c. k. univ. prof., (1892.) zl. 2.—, Majer Dan, techn. stavitel v Horažďovicích, zl. 1.—, Mančal Jar., učitel ve Větrném Jeníkově, zl. 1.—, Mareš Fr., archivář v Třeboni, zl. 1.—, Maška K. J., ředitel vyšší reálné školy v Telči, zl. 1.—, Materka Ant., správce veř. všeob. nemocnice na Horách Kutných, zl. 1.—, Ph. Dr. Matějka Boh. zl. 1.—, Mazánek Vinc., c. k. prof. v Pardubicích, zl. 1.—, Merz Ant., účetní a pokladník městské spořitelny v Lounech, zl. 1.—,

za publikace zl. 2.—, Motejl F. v Telcích zl. 1.—, P. Müller K. děkan v Kamenném Újezdě, zl. 1.—, na r. 1894. zl. 1.—, Neumann K. C. zl. 2.—, Dr. Nevole zl. 2.—, Ph. Dr. Novák Jan V., c. k. gymn. prof. zl. 1.—, Novotný Matouš, účetní spořitelny v Postoloprtech, zl. 1.—, za publikace zl. 1.65, P. Nývlt Alois, děkan v Holohlavech, zl. 1.—, beseda »Okof« v Čičovicích, zl. 2.—, Osborne W., archaeolog v Mnichově, zl. 2.—, MUDr. Pačl, obv. lékař v Brandýse nad Labem, zl. 1.—, za publikace 65 kr., Páris Fr., adv. úředník na Smíchově, zl. 1.—, Pazdera Jindř., akad. malíř, zl. 1.—, Peer Vlad., továrník a člen městské rady, (1892) zl. 2.— a 1893. zl. 2.—, Pešek K., učitel ve Zruči, zl. 1.—, Ph. Dr. Plischke Karel zl. 1.—, Ph. Dr. Polívka Jiří, c. k. univ. prof., (1892.) zl. 2.—, Poppr Ant., říd. učitel v Bělé u Bezděže, zl. 1.—, Pšross Jindř., mechanik zl. 1.—, Ráž Jan N., správce ve Slavětíně, zl. 1.—, Roštlapil Břet., úředník c. k. st. drah na Smíchově, zl. 1.—, Růžicka J., úředník cukrovaru v Radboři, zl. 1.—, Rechka Basilius, technický úředník české záp. dráhy na Smíchově, zl. 1.—, Sedláček Aug., c. k. professor a konservátor v Táboře, zl. 1.—, Sequens Gust., c. k. hosp. správce na Zderaze, zl. 1.—, Schiller Ant., odb. učitel školy typografické, zl. 1.—, Schmidt V., úředník cukrovaru ve Zvoleňovsi, zl. 1.—, MUDr. Schmoeger K. v Chrásti zl. 1.—, Schöffler Alois, úředník, zl. 1.—, MUDr. Schrutz O., assistent c. k. anatomického ústavu, (1892.) zl. 1.—, (1893.) zl. 1.—, Schwetz Jos., obchodník v Žamberku, zl. 1.—, Smolík G., adjunkt cukrovaru v Kopidlně, zl. 1.—, Smolík J., professor českosl. obchodní akademie, zl. 2.—, Smolík V. R., akademický sochař, (1892) zl. 1.—, Musejní spolek v Pardubicích zl. 1.—, Stejskal Jan, majitel pivovaru »Číslo 1.« na Smíchově, zl. 2.—, Sýkora Fr. zl. 1.—, Sedivý Alois, účetní, zl. 1.—, Ševčík Lad., inženýr české západní dráhy na Smíchově, zl. 1.—, PhC. Šimák Jos. V. zl. 1.—, Šimek Adolf, okresní tajemník v Bělé u Bezděže, zl. 1.—, P. Škrdl Tomáš, redaktor »Vlasti« (1892.) zl. 2.—, (1893.) zl. 2.—, Šnajdr L., c. k. konservátor ve Smiřicích, zl. 2.—, Šnobl Jos., tesařský mistr na Křivokláte, zl. 1.50, P. Štědrý Fr., farář v Slavětíně, zl. 1.—, Štěpánek Jos., c. k. professor v Karlíně, zl. 1.—, Sulc Č. J., knihkup. účetní, zl. 1.—, JUDr. Talíř M., c. k. univ. professor, zl. 1.—, JUDr. Teige Jos. zl. 2.—, Tichý Fr., provisor lékárny v Žamberku, zl. 1.—, za publikace zl. 1.05, Ph. Dr. Tille Václ. (1892.) zl. 1.—, Truhlář Ant., c. k. gymn. professor, zl. 1.—, P. Trykar J., farář v Čer noušku, zl. 1.—, P. Tvrď Václ., kaplan v Zlonicích, zl. 1.—, Václavěk M., ředitel měšťanských škol na Vsetíně, zl. 1.—, Vagner V., říd. učitel ve Vřetovicích, zl. 1.—, Ph. C. Vařečka Dal. zl. 1.—, Veselý Vítězslav, statkář a říšský poslanec v Čertousích, zl. 1.—, MUDr. Vondrovič Jakub, obv. lékař v Poděbradech, zl. 1.—, Výborný F. V., nájemce dvora a okr. starosta v Hraběšíně, zl. 1.—, Vydra K. Št., učitel v Horažďovicích, zl. 1.—, sl. výbor okresní v Bělé u Bezděže zl. 2.—, Ph. Dr. Zíbrt Č., docent universitní, (1892.) zl. 1.—, Živsa Karel, knížecí hospodářský pojezdny ve Zlonicích, zl. 1.—.

Společnosti darovali:

P. T. pp. P. Gürke Jan, děkan v Českém Brodě, zl. 2.—, Hellebrant Fr. zl. 5.—, Jíra Jos. zl. —20, Leypold Fr. zl. 1.—, Materka Ant., správce veř. všeob. nemocnice na Horách Kutných, zl. 23.22, Pšross Jindř. zl. 1.—, Nejmenovaný člen výboru zl. 10.—.

U kterého z pp. členů není zde udáno bydliště, míněna tím Praha. Taktéž při členském příspěvku míněn příspěvek na rok 1893. všude tam, kde rok jiný uveden není. Příspěvky ostatních P. T. pp. členů uvedeny budou v čísle příštím.

V Praze, 7. září 1893.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.